

ΤΟ ΑΝΑΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

1. Χωρίς αναφοράν εις μίαν υπερφυσικήν αὐθεντίαν ἀναθεωρεῖται τὴν στιγμὴν αὐτὴν ὁ φυσικὸς καὶ ὁ ἱστορικὸς κόσμος. Ὅ,τι ἐπραῖπεν ἄλλοτε ὁ Θεός, ἐμφανίζεται εἰς τὴν ἐποχὴν μας ὡς τεχνικὴ δυνατότης. Ὁ χρόνος καὶ ὁ αἶσθησις καὶ ἡ ἀντίληψις ὑπερβάλλονται τεχνικῶς κατὰ κράτος. Ὁ ἄνθρωπος ταυτίζεται πρὸς τοὺς τρόπους τῆς ὑπερβάσεως αὐτῆς, ἀποκτᾷ διαστάσεις ἀντικειμενικοῦ χαρακτῆρος, πράττει καὶ σκέπτεται διὰ μέσου τῶν πραγμάτων καί, καθὼς ἐπιτυγχάνει τὴν ἐξουδετέρωσιν αὐτὴν τοῦ προσώπου του, ἀνακατατάσσει τὴν φύσιν καὶ τὴν ἱστορίαν. Ἀρχίζει σήμερον ὁ ἱστορικὸς χρόνος τῆς συγκύσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ κοσμικόν του περιβάλλον, ὅπως εἶχε συμβῆ μυθολογικῶς εἰς τὴν προϊστορίαν, προτοῦ συλλέξῃ ὁ λόγος τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἡ ἱστορία κατῴρθωσε νὰ δημιουργήσῃ τὴν ὑποκειμενικὴν στάσιν, νὰ παρουσιάσῃ ἐνώπιον τοῦ ἀνθρώπου τὴν πραγματικότητα. Ἡ τεχνικὴ καλύπτει ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας τὸ ρῆγμα μεταξὺ τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοῦ ἀντικειμένου καὶ δημιουργεῖ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς τὴν τρίτην ἐποχὴν τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ μῦθος, ἡ σύμφυσις τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ὕλης, τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου, ἐκτείνει τὴν πραγματικὴν του διάστασιν. Ὁ ἄνθρωπος κινεῖται καὶ πάλιν ἐκτὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἶναι, ὅ,τι τὸν περιβάλλει. Τὰ πέραν τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦν διὰ δευτέραν φοράν τὸ περιεχόμενον του. Ὁ κόσμος ὀρίζει ἐκ νέου τὸν ἄνθρωπον δὲν εἶναι ἡ ἀντίστασις, τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος θὰ κάμψῃ, διὰ νὰ κερδίσῃ τὸ πρόσωπόν του, ἀλλὰ τὸ πρόσωπον εἶναι ἡ ἀντίστασις, τὴν ὁποίαν λυγίζει ὁ κόσμος, διὰ νὰ ἐξελιχθῇ τεχνικῶς.

Καθ' ὃν χρόνον ἡ τεχνικὴ καταγωνίζεται τὴν προσωπικὴν διάστασιν τοῦ ἀνθρώπου, ἐπιβάλλει νέα, ἱστορικῶς ἀπαραδειγμάτιστα γνωρίσματα εἰς τὴν σχέσιν του πρὸς τὸν κόσμον. Ὡς τεχνικοὶ χαρακτῆρες τῆς ἐποχῆς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ θεωρηθοῦν

α) ἡ μετὰθεσις τοῦ βάρους τῆς ζωῆς ἐκ τῶν ἐνοργάνων, ἐνώπιον τῶν ὁποίων ὁ ἄνθρωπος διετήρησε πάντοτε τὸ δέος τῆς συγγενείας, πρὸς τὴν ἀνόργανον πραγματικότητα, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς

ὑποκειμενικῆς παρουσίας ὡς ἀντικειμενικῆς καταστάσεως, τοῦ πνεύματος ὡς πράγματος,

β) ἡ ὑπερνίκησις τῶν φυσικῶν δυνατοτήτων τῆς ἀντιλήψεως, ἐξ οὗ μία σκόπιμος ἢ ἀναπόφευκτος καταστροφή τῆς πνευματικῆς οὐσίας,

γ) ἡ ἀντικατάστασις τοῦ σώματος εἰς τοὺς τρόπους τῆς διαμορφώσεως τοῦ περιβάλλοντος, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον παρουσιάζει ἀπὸ τοῦ νῦν τὰ προβλήματα τῆς ἐργασίας ὡς αἰτήματα πνευματικῆς συμπεριφορᾶς,

δ) ἡ ἀποδέσμευσις τῆς ἐνεργείας ἐκ τῶν φυσικῶν της ὁρίων καὶ ταυτοχρόνως ἐκ τοῦ χώρου, εἰς τὸν ὁποῖον ἐμφανίζεται, εἰς τρόπον ὥστε λειτουργικὰ γεγονότα τῆς ὕλης νὰ ὀρίζουν, ὅπουδῆποτε, διὰ τῆς τεχνικῆς των διαρρυθμίσεως τὴν κοινωνικὴν συμπεριφορὰν,

ε) ἡ διαμόρφωσις τῶν ἀντικειμενικῶν στοιχείων ἐπὶ τῆ θάσει τῆς αἰτίας καὶ τοῦ ἀριθμοῦ καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ ἀπόρριψις τῆς ἀτομικῆς πείρας ὡς προϋποθέσεως διὰ τὴν δυνατότητα καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῆς πράξεως,

στ) ἡ συσσώρευσις ἐπὶ μέρους ἀτομικῶν προσπαθειῶν εἰς τὴν κατασκευὴν ἱστορικῶν ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα ὡς ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ προκύπτουν χωρὶς προσωπικῶς ὑπεύθυνον ὄρον παρουσιάσεως,

ζ) ὁ σύνδεσμος τῆς ζωῆς πρὸς τοὺς τρόπους παραγωγῆς μέσων ἀνυπάρκτων, ἀλλὰ ἐφευρισκομένων σκοπῶν, οἱ ὁποῖοι ὄχι μόνον ἀκολουθοῦν τὴν δυνατότητα των, ἀλλ' ἐφ' ὅσον δέν τὴν καθορίζουν καὶ παραλληλῶς προσανατολίζουσι τὸν κοινωνικὸν βίον, τὴν προβάλλουν ὡς πρώτην ἀξίαν τοῦ σημερινοῦ κόσμου.

2. Ἐὰν ἡ ἱστορία μεταβάλλῃ τὴν πνευματικὴν της κατεύθυνσιν διὰ τῆς νέας σχέσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὴν ὑπαρξίν του καὶ ἂν ὁ μεταπροσανατολισμὸς αὐτὸς προκαλῆ μίαν ἀναστάτῳσιν εἰς τὸν κόσμον τῶν ἀξιῶν καὶ τῶν πεποιθήσεων, κυρίως ὁμῶς τὴν φροντίδα διὰ τὸ μέλλον τῆς προσωπικῆς διαστάσεως τοῦ πνεύματος, ἐρωτᾶται ὁ λόγος τοῦ κοσμοϊστορικοῦ γεγονότος, τὸ ὁποῖον συντελεῖται αὐτὴν τὴν στιγμὴν: Διὰ τί ἀνεπτύχθη τὸ τεχνικὸν πνεῦμα μετὰ τὴν δύσιν τῆς κλασσικῆς Ἀρχαιότητος εἰς τὸ δυτικὸν διαμέρισμα τῆς Εὐρώπης; Πῶς συνέβη τόσον ἡ Ἑλλάς, ὅσον καὶ ἡ Ρώμη καὶ ἀργότερον τὸ Βυζάντιον νὰ μὴ δημιουργήσουν, ὅ,τι ἐπιχειρεῖται εἰς τὴν ἐποχὴν μας; Διὰ τί ἐζήτησε ὁ Ἀρχαῖος κόσμος τὴν οὐσίαν, δηλαδὴ τὴν μονιμότητα, ἐνῶ ἡ ἐποχὴ μας ἐλαύνεται ὑπὸ τῆς δυνάμεως, δηλαδὴ τῆς ἀλλαγῆς; Ἡ σπουδαιότης τοῦ ἐρωτήματος εἶναι τόσον μεγαλυτέρα, ὅσον βαθυτέρα εἶναι ἡ συναίσθησις, ὅτι διὰ τῆς τοποθετήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἐπὶ τῆς κατηγορίας τοῦ νεωτερισμοῦ ἀντὶ τῆς παραδόσεως, τῆς κινήσεως ἀντὶ τῆς στάσεως, τοῦ χρόνου ἀντὶ τῆς αἰωνιότητος, ἀνατρέπονται τὰ ἰδρύματα τοῦ ἱστορι-

κοῦ πνεύματος. Ὅσον ἐντείνεται ἡ συνείδησις τῆς ἀνατροπῆς αὐτῆς, τόσοι σοβαρώτερος γίνεται ὁ λόγος, ὁ ὁποῖος ἐρωτᾷ, διατί μετέβαλε τὴν πνευματικὴν τῆς κατεύθυνσιν ἡ ἱστορία.

Ἡ Ἑλλάς υἰοθέτησε τὴν τεχνικὴν τῆς Ἀνατολῆς, τὴν ἄφπσεν ὁμως εἰς τὴν σκιάν τῆς θεωρίας. Μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ τεχνικῆς ἡ Ἑλλάς ἀπέτρεψε τὴν συνάφειαν. Ἄν ὁμως ἡ γνῶσις δὲν ἐσχετίσθη πρὸς τὴν πράξιν, ἂν δὲν ἀπερρόφησεν ὁλοκλήρον τὸ νόημα τῆς πράξεως ὡς κύριον ἀνθρώπινον ἔργον, ἂν δὲν ἐπέτρεψε τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τεχνικῆς διαθέσεως, ἐδημιούργησεν ἐν τούτοις τοὺς βασικοὺς ὅρους τῆς νεωτέρας εὐρωπαϊκῆς ἐπιστήμης, ἡ ὁποία ἐξ ἀρχῆς ἀνεπτύχθη διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν φύσιν. Ἡ θεωρητικὴ στάσις τῆς Ἑλλάδος ἐθεμελίωσε τὴν πειραματικὴν ἔρευναν τῆς μεταγενεστερᾶς Εὐρώπης. Εἰς τὸ φῶς τῆς ἑλληνικῆς θεωρίας ὠρθωσαν τὸ ἱστορικόν των παράστημα ἡ ἀφαιρετικὴ σκέψις, τὸ ἀξιωματικόν πνεῦμα καὶ τὸ αἴτημα τῆς συγγενείας μεταξὺ λογικῆς καὶ φύσεως. Ἐρωτήματα διὰ τὴν κατάταξιν καὶ τὸν ἐσωτερικόν σύνδεσμον τῆς πραγματικότητος, διὰ τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος καὶ ὄχι διὰ τὴν πρακτικὴν του σκοπιμότητα, διὰ τὴν ἀντιστοιχίαν μεταξὺ ὑποκειμενικοῦ καὶ ἀντικειμενικοῦ, εἶναι τὰ θεμέλια τῆς ἐπιστήμης. Τεχνικὰ ἔργα θαυμαστῆς ἐπιδεξιότητος ἐτοποθετήθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα παραπλεύρως τῶν θεμελίων αὐτῶν.

Ἡ λεπτοργία τῆς διακοσμητικῆς, ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας, ἡ τηλεοπτικὴ μεταβίβασις πληροφοριῶν, ἡ ἐμπειρία εὐφλέκτων ὑλῶν, τὰ ἔργα τῆς μηχανικῆς, τῆς ὑδραυλικῆς καὶ τῆς ἀεροδυναμικῆς εἶναι τεκμήρια τοῦ τεχνικοῦ δύνασθαι τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον ὁμως δὲν κατέκτησε τὴν πράξιν καὶ δὲν συνήρπασε τὸν λόγον. Ὅ,π ἐχαρακτήρισε τὴν Ἑλλάδα, παρουσιάζεται ὡς ἀντίθεσις τοῦ τεχνικοῦ πνεύματος. Εἰς τοὺς λόγους τῆς ἀντιθέσεως αὐτῆς ὑπάγονται

1) ἡ ἱερὰ διάστασις τοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος ὡς φύσις ἐνεσάρκωσε τὴν θείαν παρουσίαν, χωρὶς νὰ προβληθῇ ὡς ἀντίπαλος τοῦ πνεύματος,

2) ἡ ὀρφικὴ θρησκεία, ἡ ὁποία ἐπαίδευσε τὴν ζωὴν εἰς τὴν ἀσκήσιν καὶ τὴν μυστικὴν ἐμπειρίαν, διὰ νὰ παρουσιάσῃ τὴν γνῶσιν ὡς τρόπον ὑπερβάσεως τῶν φυσικῶν φαινομένων,

3) ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ πνευματικὴ ἀξία εἰς τὴν νομαδικὴν των καταγωγὴν καὶ τὴν πολιτικὴν καὶ φιλοσοφικὴν των ἐξέλιξιν,

4) ἡ αἰσθητικὴ στάσις, διὰ τῆς ὁποίας ἡ θεωρία ἐξυπνέρεψε τὸ αἴτημα τῆς ἁρμονικῆς αὐταρκειᾶς,

5) ἡ τελεολογικὴ σκέψις, διὰ τῆς ὁποίας εἰς τὴν φύσιν προσεγράφη μία διπνεκὴς πρόθεσις, ὑπὸ

τὴν ὁποῖαν ἐκαλύφθη τὸ ἐνεργητικὸν αἴτιον εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ γίνεσθαι,

6) ἡ ἀπαίτησις τοῦ πέρατος, ἡ ὁποία ἐστήριξεν ἀντὶ τοῦ δυναμικοῦ μεγέθους τῆς φύσεως τὴν ὄντολογίαν,

7) ἡ ὑποταγὴ τοῦ ἀλφασθητικοῦ ἀριθμοῦ εἰς τὴν οὐσίαν, ὥστε νὰ διατηρηθῇ ὁ παραστατικὸς χαρακτῆρ τῆς ἐρεύνης μέχρι τῆς διαδόσεως τῶν ἀραβικῶν ψηφίων, ὅποτε ἡ φύσις παρουσίασε τὴν λειτουργικὴν τῆς ὄψιν καὶ

8) ἡ ἐκπληρώσις τῶν τεχνικῶν ἀναγκῶν ἐκ μέρους τῶν δούλων ὡς ἐλλειψίς ἐνδιαφέροντος διὰ τὴν φυσικὴν δύναμιν καὶ ὡς ὑποτίμησις τῆς σωματικῆς ἀπασχολήσεως.

Εἰς τὴν Ρώμην ἡ σχέσις ἐλευθέρων καὶ ἀνελευθέρων ἐγνώρισε μίαν κοινωνικὴν ἔντασιν, ἡ ὁποία ἐτερματίσθη διὰ τῆς συντριβῆς τῆς τεχνικῆς βάσεως τῆς αὐτοκρατορίας. Ἰδίως ἀφ' ὅτου τὸ παγκόσμιον κράτος ἔφθασεν εἰς τὰ τελικά του ὅρια καὶ οἱ δούλοι ἔπαυσαν νὰ πληθύνωνται, ἐνεφανίσθη μία δυσαναλογία μεταξὺ τεχνικῶν ἀναγκῶν καὶ τῆς δυνατότητος τῆς ἐκπληρώσεώς των. Τὴν δυσαναλογίαν αὐτὴν ἐπέτεινε ἡ συμπεριφορὰ τῶν Ρωμαίων ἐναντι τῶν ζώντων ἀποδείξεων τοῦ ἐθνικοῦ μεγαλείου, τὸ ὁποῖον τελικῶς κατεπάτησαν τὰ εἰσερχόμενα εἰς τὸν ἱστορικὸν χῶρον βαρβαρικὰ ἔθνη. Οἱ Ρωμαῖοι ἀνύψωσαν ἀρχιτεκτονικοὺς κολοσσοὺς καὶ ταυτοχρόνως ἐπέδειξαν πνεῦμα καλλιτεχνικῆς μαθητείας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Δὲν ἐδημιούργησαν ὁμως, παρὰ τὴν πρακτικὴν τῶν αἰσθησιν, μίαν τεχνικὴν δύναμιν ἱκανὴν νὰ συγκρατήσῃ τὰ κύματα τῶν βαρβάρων, διότι δὲν ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἐπιστήμην. Ἀντιθέτως ἡ Ρώμη ἀνέπτυξε τὴν ἔννοιαν τοῦ νόμου καὶ τοῦ κράτους, τὸ πνεῦμα τῆς ὀργανώσεως. Ἐνδιαφέρθη διὰ τὸν συντονισμόν τῶν προσπαθειῶν χάριν τῆς οἰκουμενικῆς τῆς πολιτικῆς. Ἡ συστηματικὴ ἀνάπτυξις τῆς κυριαρχικῆς διαθέσεως διὰ τῆς στρατιωτικῆς ἀσκήσεως καὶ πειθαρχίας ἐκληροδοτήθη μετὰ τὴν πτώσιν τῆς μητροπόλεως συγχρόνως πρὸς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν μέσῳ τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὴν Δύσιν, διὰ νὰ προβάλλῃ ἐπὶ θρησκευτικοῦ ἐπιπέδου τὸ αἶτημα τῆς ὑποταγῆς τοῦ κόσμου ὡς τρόπον πνευματικῆς σωτηρίας.

3. Τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία κατέκτησεν ἐκ τῶν κάτω τὸν Ἀνατολικὸν κόσμον καὶ ἀνέπτυξε τὴν ὀρθόδοξον διάστασίν τῆς διὰ τῆς ἀντιθέσεώς τῆς πρὸς τοὺς πολιτικῶς ἰσχυροὺς καὶ ἰδίως πρὸς τὴν ἀριστοκρατίαν τοῦ πνεύματος, ἐνῶ εἰς τὴν Δύσιν, ὅπου δὲν ἐπεκράτησε διὰ τῆς πολιτικῆς σκοπιμότητος, ἐπεβλήθη διὰ τῆς πνευματικῆς ὑπεροχῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶς στρατευμένων ἐγγραμμάτων, ὑπῆρξεν ἀποφασιστικῆς σημασίας ὄχι μόνον διὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς Ὀρθοδοξίας

καὶ τοῦ Καθολικισμοῦ, ἀλλὰ γενικῶς διὰ τὴν τοποθέτησιν τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐντὸς τοῦ κόσμου. Διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἢ νέα θρησκευτικὴ πίστις ἐγεφύρωσε τὸν πραγματικὸν καὶ τὸν ἰδανικὸν κόσμον, τὸ ρῆγμα, τὸ ὁποῖον εἶχε προξενήσει ἡ πλατωνικὴ φιλοσοφία εἰς τὸ εἶναι, ὥστε ἡ φύσις νὰ θεωρηθῆ καὶ πάλιν ἀξία νὰ φιλοξενήσῃ τὸν Θεόν, νὰ γίνῃ προβολὴ τῆς ὑπερβατικῆς του παρουσίας καὶ ὁ ἀνθρώπος οὐσιαστικῶς νὰ ζῆ ἐντὸς τοῦ θείου πνεύματος, ἀφ' ἑτέρου ἡ Δύσις δὲν κατώρθωσε νὰ συνθέσῃ τὴν ζωὴν καὶ τὴν θρησκείαν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ προκύψῃ μεταξὺ Θεοῦ καὶ φυσικοῦ κόσμου μία συνεχῶς ἐντεινομένη ἀντιδικία. Ἡ Δύσις εἶδε τὸν κόσμον ὡς ἀντίπαλον τοῦ Θεοῦ. Ἐτοποθέτησε τὸ ἅγιον ἐκτὸς τῆς ζωῆς καὶ τὸν ἀνθρώπον ἐντὸς τοῦ βεβήλου καὶ ὅταν ἀντελήφθῃ τὴν ἀντίθεσιν τῆς πράξεως καὶ τῆς πίστεως καὶ προσεπάθησε — πάλιν ἐκ τῶν ἄνω — νὰ διακηρύξῃ τὴν ἀναλογίαν τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ θείου, παρουσίασε τὴν γνῶσιν τῆς φύσεως ὡς θ ρ η σ κ ε υ τ ι κ ῆ ν ἀ ρ ε τ ῆ ν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔδωσε τὴν ἄδειαν εἰς τὴν φυσικὴν ἐπιστήμην νὰ συγκεντρώσῃ τὸν ἀνθρώπον πνευματικῶς ἐντὸς τοῦ ἀντικειμενικοῦ του περιβάλλοντος.

Εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἀνατολὴν ἡ πίστις ἐκέρδισε τὸ ἐσωτερικὸν τῆς μέγεθος καὶ συγκεκριμένως τὴν μυστικὴν τῆς διάστασιν διὰ τῆς ἀντιθέσεώς της πρὸς τὰ κατάλοιπα τῆς σοφιστικῆς, ὥστε νὰ φανῆ, ὅτι ὁ Θεὸς διερρήγνυε τὰ λογικὰ σχήματα, διὰ νὰ συμπαρασταθῆ χωρὶς τὴν ὑποστήριξιν τῆς ἀποδεικτικῆς σκέψεως εἰς τὴν πράξιν. Ἐν τούτοις ἡ Ἑλλάς ἐκληροδότησε πρὸ παντὸς ἄλλου εἰς τὴν χριστιανικὴν Ἀνατολὴν τὴν θεωρητικὴν τῆς διάθεσιν. Ἐνῶ μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Ρώμης καὶ ἰδίως ἀφ' οὗ οἱ Ἀραβες ἀπέκλεισαν τὴν θάλασσαν, ἡ Δύσις προοδευτικῶς ἀφελληνίσθη, ἡ ἑλληνικὴ θεωρία διετήρησεν ἐπὶ τόπου τὰ πρωτεῖα ἔναντι τῆς πράξεως ὑπὸ τὴν νέαν ἱστορικὴν τῆς μορφήν, τὴν προσευχὴν. Ἡ ἀρχαία διαλεκτικὴ μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ εἶναι μεταβάλλεται τώρα εἰς διάλογον μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ Θεοῦ. Ἐὰν ὁ δυτικὸς ἀνθρώπος, μέχρις οὗτο ἰσχυροποιηθῶν ἔναντι τῆς λατινικῆς τὰ ἔθνικα του ἰδιώματα, ἔχασε τὴν προσωπικὴν του ἐπαφὴν πρὸς τὸν γλωσσικῶς ἀπρόσιτον Θεόν, διὰ νὰ ἐκπροσωπηθῆ ἐνώπιόν του ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ τοποθετήσῃ πρακτικῶς τὴν ζωὴν του ἐκεῖ, ὅπου ἀπουσίαζεν ἡ χάρις, ὁ Χριστιανὸς τῆς Ὀρθοδοξίας διετήρησε διὰ τοῦ ἔθνικοῦ του λόγου ἀμεταβίβαστον τὸν σύνδεσμόν του πρὸς τὸν παρόντα ὑπὸ τὸ ἐνδύμα τοῦ κόσμου Θεόν, διὰ νὰ ἐξαρτήσῃ ἐκ τοῦ συνδέσμου αὐτοῦ τὸ πνευματικὸν περιεχόμενον τῆς ζωῆς του. Ἡ πράξις διὰ τοῦτο συνεκρατήθη ἐσωτερικῶς ὑπὸ θεῖον ἔλεγχον καὶ δὲν ἀπέκτησε τὴν αὐτονομίαν, τὴν ὁποίαν τῆς ἐπεφύλαξεν εἰς τὴν Δύσιν ἡ ἱστορία. Ἐκτὸς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς πράξεως ἰδίως εἰς τὴν τεχνικὴν τῆς ἐκφρασιν ἐβάρυνε μία διπλῆ κληρονομία, ἡ ἑλληνικὴ ἀντίληψις τῆς μηχανῆς

ὡς μηχανορραφίας καὶ ἡ Ἰουδαϊκὴ ἐξήγησις τῶν τεχνικῶν ἔργων ὡς προϊόντων τοῦ θράσους ἀναισχύντων ἀγγέλων, ὅπως μαρτυρεῖ τὸ εὐρύτατα εἰς τὴν ἀνατολικὴν περιφέρειαν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους διαδεδομένον ἀπόκρυφον βιβλικὸν ἔργον («Ἐνώχ»).

Ἡ Ὁρθοδοξία περιώρισε τὴν πράξιν, ἀλλὰ τῆς ἔδωσε ταυτοχρόνως θρησκευτικὴν ἀξίαν. Οὐδέποτε τὸ ἔργον τοῦ ἀνθρώπου παρουσιάσθη ἐνταῦθα ὡς διάλειμμα τῆς πίστεως οὔτε ὡς ἀναγκαῖον κακὸν μιᾶς ζωῆς, ἡ ὁποία εἶχεν ὡς ἰδανικὸν τὴν ἀπραξίαν καὶ τὴν θύθισιν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου, ὅπως συνέβη π.χ. εἰς τὴν ἄπω Ἀνατολήν. Ἐὰν ἀνατολικῶς τῆς Ὁρθοδοξίας ὁ κόσμος ἔπρεπε νὰ ἐκμηδενισθῇ, διὰ νὰ σωθῇ ὁ ἄνθρωπος καὶ ἂν εἰς τὴν Δύσιν ὁ ἄνθρωπος ἐπεχείρησε νὰ σωθῇ διὰ τῆς ἀφοσιώσεώς του εἰς τὸν κόσμον, εἰς τὸν ὀρθόδοξον Χριστιανισμόν ἡ σχέσις τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου ὑπῆρξεν ἔκφρασις τῆς θείας εὐχαριστίας. Ἡ Ὁρθοδοξία κατώρθωσε νὰ ἐξαγιασῇ τὴν φύσιν, ἐφ' ὅσον τὴν ἐτίμησεν ὁ Θεὸς παραδειγματικῶς διὰ τῆς ἐνσαρκώσεώς του. Ἐπέτυχεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ τὴν διαπεράσῃ καὶ νὰ τὴν περιβάλῃ διὰ τοῦ θείου πνεύματος, νὰ τῆς δώσῃ ὑπερβατικὸν βάθος, νὰ δημιουργήσῃ ἓνα πνευματικὸν δεσμὸν μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ πραγματικότητος εἰς τὸ φῶς τῆς λυτρώσεως. Εἰς τὴν Δύσιν ὁ σύνδεσμος αὐτὸς ἀπετέλεσε τὴν λύτρωσιν αὐτὴν καθ' ἑαυτήν. Τὸ Βυζάντιον ὅμως κατώρθωσε νὰ ἐξαδελφώσῃ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν Πλάσιν κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὸν κοινὸν των λόγον. Ἡ σχέσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὰ πλάσματα ἐτοποθετήθη διὰ τοῦτο εἰς τὸν χῶρον τῆς σχέσεώς του πρὸς τὸν Θεόν. Ἡ πράξις παρουσιάσθη ὡς ἐμπράγματος προσευχή, ἐντὸς τῆς ὁποίας συνηρέθη ὁ πνευματικὸς καὶ ὁ φυσικὸς κόσμος. Ἡ σύμφυσις αὐτὴ ἔλαβε τὴν ἐπίσημον μορφήν τῆς εἰς τὴν σύμπνοιαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ κράτους, ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ διατηρηθῇ ἐνιαῖος εἰς τὸ ἀγώνισμα τῆς ἀνατάσεώς του πρὸς τὸν χορηγὸν τῆς δυνάμεως, ἡ ὁποία μετουσίωνε τὴν ὕλην εἰς πνεῦμα.

4. Ἡ ἀντιδικία μεταξὺ πολιτείας καὶ κλήρου, ἡ ὁποία ἐπροβλημάτισε μέχρι ἐσχάτων τὸν Δυτικὸν κόσμον, ὑπῆρξε βεβαίως συνέπεια τῆς αὐτονομίας καὶ τῆς αὐτοσυνειδησίας, τὴν ὁποίαν ἐκέρδισεν ἡ Ἐκκλησία, καθὼς ὑπὸ τὰ πλήγματα τῶν βαρβάρων συνετρίβετο τὸ πολιτικὸν κράτος τῆς Ῥώμης. Ἐνεσάρκωσεν ἐν τούτοις συγχρόνως μίαν βαθυτέραν διάστασιν μεταξὺ τῶν φυσικῶν καὶ τῶν πνευματικῶν πραγμάτων, τὴν ὁποίαν ἡ Καθολικὴ πίστις ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς δευτέρας χριστιανικῆς χιλιετηρίδος ἀρνεῖται καὶ καταδικάζει, ἐκ τῆς ὁποίας ὅμως κατάγεται ἡ ἱστορικὴ τῆς μορφῆς ὡς ἐκπροσώπησις τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἀνθρώπινον κόσμον. Ὅσον περισσότερο ὁ ἀκούσιος ἐν πολλοῖς προσήλυτος εἰς τὴν λατινικὴν π

στιν ἔχανε διὰ τῆς ἐπιδόσεως τοῦ ἰδιαιτέρου γλωσσικοῦ του ὀργάνου τὴν προσωπικὴν του ἐπαφὴν πρὸς τὸν θεόν, τόσον ἐκέρδιζεν εἰς σημασίαν τὸ μεσιτευτικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας, τόσον ἰσχυροτέρους συνδέσμους ἀνέπτυσσεν ἐπίσης ὁ ἴδιος πρὸς τὸν φυσικὸν κόσμον, τὸν χῶρον τῶν πραγματικῶν του ἐνδιαφερόντων.

Ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία κατηγόρησε καὶ προσεπάθησε νὰ καταλύσῃ διὰ τῆς βίας τοὺς συνδέσμους αὐτοὺς ὡς ἔργα πονηρῶν ἐξουσιῶν, κατ' αὐτὸν ὅμως τὸν τρόπον ἐγκατέλειψε τὸν πραγματικὸν κόσμον εἰς τὴν σατανικὴν δύναμιν, ἐπέτρεψε τὴν κηδεμονίαν τῶν φυσικῶν ἀναγκῶν ὑπὸ τῆς μαγείας καὶ συγχρόνως ἔθεσε τὸ θάρος τῆς πίστεως εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἀνθρώπου νὰ σταθῇ ἐναντίον τῶν πρακτικῶν του ὑποχρεώσεων — πνευματικῶς τοῦλάχιστον — εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ θεοῦ, ὥστε ὄχι μόνον νὰ δημιουργηθῇ διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν ἱστορίαν ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἐντάσεως αὐτῆς ἢ συνείδησις τῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ νὰ παρουσιασθῇ τελικῶς τὸ ἀνθρώπινον σπῆθος ὡς τόπος τῆς ἀντιδικίας τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, γεγονόςς τὸ ὁποῖον ἐσήμαινεν, ὅτι τὸ φυσικὸν περιβάλλον ἀπέβαλλε τὸν πνευματικὸν τοῦ χαρακτῆρα. Ἡ φύσις ἔχασε μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου τὴν ὑποκειμενικὴν τῆς διάστασιν καὶ τὸ ὑπερβατικὸν τῆς βάθος, διὰ νὰ φανῇ ὡς ἄψυχον «ἀντικείμενον» μὲ σκοπὸν ὑπάρξεως τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν προθέσεων τοῦ ἀνθρώπου, τὸν ὁποῖον θρησκευτικῶς ἐνδιέφερον ἢ κάμψις τῆς σωματικῆς ἀντιστάσεως. Ἐκτοτε ἡ γνῶσις εἰς τὴν Εὐρώπην ὄν ἀποκαλύπτει τὴν πραγματικότητα, ἀλλὰ συμπίπτει πρὸς τὴν δύναμιν, ἡ ὁποία τὴν θέτει τεχνικῶς ὑπὸ τὸν ἀνθρώπινον ἔλεγχον.

Εἰς τὴν αὐγὴν τῶν Νέων χρόνων καὶ καθὼς ἡ ἐξωτερικὴ πρᾶξις ἀνέπτυσσεν ἱστορικῶς πρωτοφανῆ δίκαια μὲ συνέπειαν τὴν προοδευτικὴν ἀποδέσμευσιν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ φύσις ἐφάνη πρὸς στιγμὴν ὡς ἀντικατάστασις τοῦ θεοῦ διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν θρησκευτικῶν ὑποσχέσεων. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἐμπιστοσύνη εἰς τὴν λυτρωτικὴν δύναμιν τῆς πραγματικότητος χαρακτηρίζει ἐκτοτε τὸ τεχνικὸν πνεῦμα, διὰ τοῦ ὁποῖου ἡ φύσις, ὁ αἰρετικὸς ναὸς τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῆς Ἀναγεννήσεως, παρεδόθη μὲ τὴν εὐλογίαν τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν φυσικὴν ἐπιστήμην, διὰ νὰ ὑποταχθῇ χωρὶς πνευματικὴν ὑπεράσπισιν εἰς τὸν Ἀραβικὸν ἀριθμὸν καὶ νὰ χάσῃ ὄχι μόνον τὴν θείαν ἢ τὴν δαιμονικὴν τῆς σημασίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν παραδειγματικὴν τῆς ἀποστολῆν ταυτοχρόνως πρὸς τὸν φυσικὸν τῆς χαρακτῆρα. Ὁ θρησκευτικῶς ἀνερμήνευτος, ἀλλὰ μαθηματικῶς ἐλεγχόμενος φυσικὸς κόσμος ἔδωσεν ἐκτοτε τὸ ἱστορικὸν προβάδισμα — ἐναντίον τῆς συντριβομένης ἑλληνικῆς ἰδέας τῆς «μιμήσεως» — εἰς τὴν μηχανήν, τὴν εὐρωπαϊκὴν ἰδέαν κατ' ἐξοχὴν. Τὸ τεχνικὸν πνεῦμα δὲν ὑπῆρξε διὰ τοῦτο ἐπακόλουθον, ἀλλ' ὁ ἱστορικὸς ὅρος τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης. Διὰ

τῆς ἐσωτερικῆς περιπετείας τῆς χριστιανικῆς πίστεως εἰς τὴν μεσαιωνικὴν Εὐρώπην ἡ φύσις ἀπεκαλύφθη ὡς μέσον τῆς δυνάμεως. Καθ' ὃν χρόνον ἡ Ἐκκλησία ἐτίθετο εἰς τὸ περιθώριον τῆς πρακτικῆς ζωῆς, ἡ φυσικὴ δύναμις δὲν εἶχε, διὰ νὰ διατηρήσῃ, θείαν ἀναφοράν. Δυνάμεις χωρὶς ὑπερβατικὴν διάστασιν ἀνέλαβε νὰ δεσμεύσῃ ἔκτοτε ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη.

5. Τὸ τεχνικὸν πνεῦμα διατρέχει τὴν ἱστορικὴν του τροχίαν, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ ζωὴ ἔπαυσε νὰ στηρίζεται εἰς τὸ ὑπερφυσικὸν στοιχείον τοῦ κόσμου. "Ὅσον ὀλιγώτερον τὰ ἐπίγεια ἐβασίζοντο εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, τόσον περισσότερον προσέφερον ὁ ἄνθρωπος τὴν ὑπαρξίν του εἰς τὸν ἀπτόν κόσμον καὶ ὅσον περισσότερον ἐστήριζε τὴν δυνατότητα καὶ τὸ νόημα τῆς ζωῆς του εἰς τὴν σχέσιν του πρὸς τὴν ὕλην, τόσον ὀλιγώτερον ἐδέχετο ὑποδείξεις ἐκκλησιαστικῆς καταγωγῆς. Τὴν ὑποχώρησιν τῆς πρακτικῆς σημασίας τοῦ θείου διὰ τὴν κοινωνικὴν ἀρθρωσίν τῆς ζωῆς ἀντελήφθη ἐνωρὶς ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία ὡς ἄμεσον ἀπειλὴν ἐναντίον τῆς ἱστορικῆς τῆς θέσεως. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς δευτέρας χιλιετίας μ.Χ. ἀνεπτύχθη λοιπὸν εἰς τὸν πνευματικὸν τῆς χώρον διὰ τῆς θεολογικῆς ἐξυψώσεως τῶν φυσικῶν πραγμάτων ἐπὶ τῆ βάσει τῶν φυσικῶν ἔργων τοῦ Ἀριστοτέλους μία συστηματικὴ προσπάθεια ἐπανασυνδέσεως τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ κόσμου ἐναντίον τῆς πλατωνικῆς καὶ τῆς αὐγουστίνειου παραδόσεως καὶ τοῦ μυστικοῦ πνεύματος τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ ἐμπειρικῶς καὶ λογικῶς δυνατὴ γνῶσις τῆς φύσεως παρουσιάσθη τότε ὡς θεολογικὸν αἶτημα καὶ ἡ μονὴ ὡς ἐργαστήριον τῆς ἐπιστήμης.

Ἡ θρησκευτικὴ δικαίωσις τῆς φυσικῆς διανοίας ὄχι μόνον ὅμως δὲν ἀνεχαίτισε τὴν ἀποσύνδεσιν τοῦ κόσμου ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐδωσεν εἰς τὴν λογικὴν μίαν ἀπροσδόκητον αἴγλην. Ὁ ἀνορθούμενος λόγος ἐκάλεσεν ἀμέσως εἰς ἐπικουρίαν τὴν Ἑλλάδα καὶ ὑπεσχέθη νὰ δημιουργήσῃ ἐντὸς τοῦ παρόντος κόσμου, ὅ,τι ἔτασσε ἡ πίστις διὰ τὴν ζωὴν μετὰ τὸν θάνατον. Ἡ αὐτοπεποίθησις τοῦ λόγου, τὴν ὁποίαν ἐνίσχυεν ἡ ἑλληνικὴ ἀξίωσις τῆς ὀρθῆς γνώσεως χωρὶς ὑπερφυσικὴν συμπάραστασιν καὶ ἡ χριστιανικὴ ἐμπιστοσύνη παραλλήλως εἰς τὸ ἱστορικὸν ἔργον τῆς ὑπερφυσικῆς ἀληθείας, ἐχειραγώγησαν τὴν Εὐρώπην διὰ μέσου τῶν Νέων καὶ τῶν Νεωτέρων χρόνων — ὑπὸ τὴν συνεχῆ προτροπὴν τῆς θρησκευτικῆς αἰσιοδοξίας διὰ τὴν τελικὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἀγαθοῦ — εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν ἀπαραιτήτων ἱστορικῶν ὄρων τοῦ τεχνικοῦ πνεύματος. Ἐκ τῶν κρίσεων τῆς πίστεως εἰς τὴν δυνατότητα τοῦ ἀπολύτου ὡς ἀνθρωπίνου ἔργου ἀσχέτως ἢ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ προέκυψεν ὁ νεώτερος Εὐρωπαϊκὸς κόσμος.

Ἡ πεποίθησις, ὅτι ὁ παράγων «διάνοια» εἶναι δυνα-

τόν νά υπερακοντίση τήν θρησκείαν διὰ τῆς ἐντός τῆς ἱστορίας δημιουργίας τοῦ ἰδανικοῦ κόσμου, διέτρεξε τρία εὐρωπαϊκά στάδια,

I) τὸν Ἀνθρωπισμόν, ὁ ὁποῖος ἐπροπαγάνδισε καὶ διέδωσεν ὡς ἐγερτήρια θρησκευτικῶς ἀπροϋποθέτων ἀνψυχιῶν τὰ ἑλληνικά κείμενα καὶ διὰ τῶν εὐαγγελίων αὐτῶν τοῦ λόγου συνεκέντρωσε πνευματικῶς τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ ἐνθάδε,

II) τὸν Φιλελευθερισμόν, ὁ ὁποῖος διὰ τῶν φλογερῶν του κηρυγμάτων ἐνέπρησε τὰ πολιτικά κρατητήρια τοῦ πνεύματος καὶ διὰ τῆς ἀνατροπῆς τῆς μιᾶς μετὰ τὴν ἄλλην τῶν δυναστειῶν ἐνέπνευσεν εἰς τὴν Εὐρώπην τὴν ἐννοίαν τοῦ παγκοσμίου κράτους, ἀφ' οὗ προηγουμένως κατωχύρωσε τὰ δικαιώματα τοῦ ἀτόμου ἐναντίον τῆς κρατικῆς αὐθαιρεσίας καὶ τῆς μισαλλοδοξίας τῶν συντεχνιῶν, ὥστε ὁ ἐλεύθερος ἐπαγγελματικὸς συναγωνισμὸς νὰ ἐμφανισθῆ ὡς αὐτονόμος κοινωνικὴ προϋπόθεσις τῆς ζωῆς εἰς τὴν ἐγγὺς καὶ ἀργότερον εἰς τὴν ἁπὼ Δύσειν καὶ

III) τὴν Πίστιν εἰς τὴν Πρόοδον, ἡ ὁποία ἀφ' ἐνὸς μὲν παρέσπασε τὴν ἱστορίαν ὡς πάλιν τῆς λογικῆς ἐναντίον τῶν προλήψεων καὶ κατὰ συνέπειαν ὡς καθῆκον τοῦ ἀνθρώπου μόνον ὅ,τι ἐλέγχεται λογικῶς, ἀφ' ἑτέρου ἔστρεψε τὴν Εὐρώπην πρὸς τὸ μέλλον χωρὶς θρησκευτικὸν προσανατολισμόν, ἀπέκοψε δηλαδὴ τοὺς πνευματικούς της δεσμοὺς πρὸς τὸ συντηρητικὸν παρελθὸν καὶ γενικῶς υἰοθέτησεν ὡς κεντρικὴν τῆς ἐννοίαν τὴν κίνησιν, τὴν συνεχῆ ὑπέρβασιν τοῦ ἐκάστοτε, τὸν συγκριτικὸν βαθμόν, τὰ αἰτήματα τοῦ ὁποίου εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἐνσαρκώνει κατὰ παραδειγματικὸν τρόπον ἡ βιομηχανία.

Σήμερον ἀσφαλῶς ἡ πίστις εἰς τὴν πρόοδον θεωρητικῶς ἔχει καμφθῆ, ἐπιζῆ ὅμως εἰς τὴν Ἀμερικὴν ὡς βιομηχανικὴ ἀποστολὴ τῆς ἐλευθερίας, εἰς τὴν Ρωσίαν ὡς ὑποκατάστασις τῆς θρησκείας καὶ εἰς τοὺς τεχνικῶς ὑπαναπτύκτους ὡς προσδοκία τεχνικῆς ἀνόδου, τὴν ὁποίαν δικαιολογεῖ μὲ πολλὴν εὐφράδειαν ἢ ἐλπίς, ὅτι διὰ τῶν τεχνικῶν συμπυκνώσεων τῆς εὐρωπαϊκῆς κατηγορίας τοῦ νεωτερισμοῦ θὰ ἐνισχυθῆ κυρίως ἡ ἱστορικὴ τῶν συνέχεια, τὸ καύχημα καὶ τὸ στήριγμα τῆς ζωῆς, ἡ ἐθνικὴ παράδοσις. Ἐκ τῆς εὐρωπαϊκῆς πίστεως, ὅτι τὰ γεγονότα τῆς ἱστορίας χωρὶς ὑπερβατικὴν ἢ ἀνθρωπίνην παρακολούθησιν θαίνουσι κατ' ἀνάγκην πρὸς ὄφελος τοῦ ἀνθρώπου, προέκυψεν ἡ σημερινὴ ἱστορικὴ ἐπικαιρότης.

A) ὡς αὐτονομία τοῦ βιομηχανικοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος διὰ τῶν συστηματικῶν ἐνεργειῶν καὶ τῶν ἀναποφεύκτων ἱστορικῶν του ἐπακολούθων παράγει τὴν πνευματικὴν οὐσίαν τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος,

B) ὡς διαθεσιμότης τῆς προσωπικῆς εὐθύνης, ἐφ' ὅσον εἶναι περιττὸς καὶ ἀνέφικτος

ὁ ἔλεγχος τῶν κοινωνικῶν ἀκολουθιῶν τῆς τεχνικῶς δυνατῆς πράξεως καὶ

Γ) ὡς πτώσις τῆς τιμῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος καὶ ὅταν ὑποθέτῃ ἀκόμη, ὅτι ὀρίζει τὴν θέλησιν τῶν ἄλλων, κατευθύνεται ὁ ἴδιος ἐκ τῶν ἔξω καὶ διὰ τὴν ἐννοήσῃ τὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς τοῦ ἐντὸς μιᾶς πραγματικότητος, ἡ ὁποία λειτουργεῖ χωρὶς τὴν ὑπολογίζῃ, τὴν ὅτι τὸν χρειάζεται ὡς πρόσωπον καὶ τὴν ἐπιτρέπῃ νὰ διακρίνῃ τὴν κατεύθυνσίν της, προσφέρεται ὅντιν ὄρων εἰς ὅσους τοῦ ἐξηγοῦν, ὅτι δὲν ἀντιλαμβάνεται, διὰ τὴν πείσῃ, ὅτι μόνον ἡ συμμετοχὴ τοῦ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν ἀνυπερθέτων ἱστορικῶν ἀναγκῶν ἐξασφαλίζει τὴν ἀξίαν, τὴν ὁποίαν ἔχασεν εἰς τὸν ἰδιωτικόν του κόσμον.

Ὡς τελευταία φάσις τῆς θρησκευτικῆς πίστεως εἰς τὴν Εὐρώπῃν ἡ «ἰδεολογία» συναρπάζει τὸν προσωπικῶς καὶ μεταφυσικῶς συντετριμμένον ἄνθρωπον τῆς τεχνικῆς ἐποχῆς, διότι τὸν συνθέτῃ πρὸς τὴν πνευματικὴν βάση τῆς ἱστορίας, τὸ «ἀεὶ ὡσαύτως κατὰ τὰ αὐτὰ ἔχον»: διότι τοῦ προσφέρει τὴν στάσιν πρὸς ἐρμηνείαν τῆς κινήσεως. Εἰς τὸν χῶρον τῆς ἀντιφάσεως αὐτῆς δὲν ὑπάρχει θέσις διὰ μίαν ὑπερβατικὴν καθοδήγησιν τοῦ κόσμου, διότι ὁ ἄνθρωπος παρουσιάζεται διὰ τοῦ ἔργου του ὡς μόνος ὑπόλογος καὶ ρυθμιστὴς τῆς ἱστορίας. Ὁ Εὐρωπαῖος ἀνέλαθε νὰ ὑλοποιήσῃ τὸ ἔργον τῆς παντοδυναμίας, πληρώνει ὅμως τὸ κατόρθωμα διὰ τοῦ νομίσματος τῆς προσωπικῆς του οὐσίας. Ἡ ἐξέλιξις τῆς τεχνικῆς προϋποθέτει τὴν ἀπόρριψιν καὶ τοῦ ὑπερβατικοῦ καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου. Ὅσον μακρύτερον ἴσταται ὁ θεὸς καὶ ὅσον γενικώτερος καθίσταται ὁ ἄνθρωπος, τόσον μεγαλυτέρα εἶναι ἡ ταχύτης τῆς τεχνικῆς ἀναπτύξεως. Διὰ τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς συμφύρεται σήμερον εἰς τὴν ἱστορίαν τὸ πνεῦμα πρὸς τὴν ὕλην, ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ περιβάλλον του. Ὡς ἄριστος τῆς ὑποκειμενικῆς διαστάσεως τοῦ κόσμου ὁ μυστικισμὸς αὐτὸς εἶναι τὸ ἔμβλημα τοῦ τεχνικοῦ αἰῶνος, ἡ ἐπιστροφή τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν προϊστορίαν.

6. Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐξελίξεως αὐτῆς εὐρίσκειται ἡ θρησκευτικὴ δικαίωσις τῶν πρακτικῶν ἔργων, τὴν ὁποίαν εἰς ἀνοικτὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐπέδωξε καὶ τελικῶς ἐπέτυχεν εἰς τὴν Δύσιν ἡ χριστιανικὴ θρησκεία. Ἡ δικαιολογία τῆς ἐργασίας ὑπῆρξε διὰ τὸν Χριστιανισμόν ἱστορικὴ ἀνάγκη, ἐφ' ὅσον τὸ λυτρωτικὸν ἀγγελμα ἀπηυθύνθη εἰς ὅσους «ἐδοῦλεον» καὶ εἰς τοὺς «πτωχοὺς τῷ πνεύματι» καὶ ταυτοχρόνως ἐφ' ὅσον ὁ σχολάζων βίος ἐνέκλειε διὰ τῶν θεωρητικῶν του ἀποριῶν κινδύνους διὰ τὴν ἐκδοχὴν τοῦ θαύματος. Ἐν τούτοις εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἀνατολήν ἡ Ἑλλάς ἐπέβαλε τὴν πνευματικὴν στάσιν ὑπὸ τὴν νέαν ἱστορικὴν της σημασίαν, τὴν προσευχὴν καὶ τὴν ἀγάπην, εἰς βάρος τῆς διο-